

COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE

VECHI VEDERI
BUCUREȘTENE

PUBLICATE DE

VICTOR BRĂTULESCU
PROFESOR

CU O PREFAȚĂ DE

N. IORGA

BUCUREȘTI
1935

B87

COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE

flui or
H. Slobozianu
cu alese sentimente
V Brătulescu
15 Jan. 1936

VECHI VEDERI BUCUREȘTENE

PUBLICATE DE

VICTOR BRĂTULESCU
PROFESOR

CU O PREFAȚĂ DE
N. IORGA

BUCUREȘTI
1935

Prefață.

Acvarelele lui Preziosi sânt de cel mai mare folos pentru a cunoaște ce a fost, pe vremea originalității care a dispărut, vechea Capitală a desființatului principat muntean.

È în ele exactitate, dar e și simț, pentru pitoresc, iubire pentru colorare, viciciune și am zice: *psihologie*.

Gine a zugrăvit așa poporul nostru, l-a înțeles și l-a iubit.

È un mare noroc că aceste schițe s'au întors la noi și e frumos sacrificiul pe care l-a făcut d. G. Argetoianu cumpărându-le cu o sumă destul de ridicată.

Pe lângă acest miez al culegerii de față, d. Victor Brătulescu adaugă și alte visiuni de trecut.

È o publicație care va supraviețui comemorării pentru care a fost făcută.

N. Jorja.

BUCUREȘTII VECHI

INTRODUCERE.

Se implinesc zece ani de când un negustor din Constantinopol a venit în țară să vândă un album cu vederi din București.

Albumul, de un deosebit interes artistic, cuprinzând lucrări ale pictorului italian Preziosi, a fost înfățișat, cum era firesc, domnului profesor Iorga. Domnia sa l-a prezentat Academiei, Comisiunii Monumentelor Istorice și altor instituții; l-a recomandat apoi unor amatori bogați, cari nu l-au putut cumpăra, de oare ce suma de 50.000 de lei s'a părut prea mare. În cele din urmă s'a găsit cineva care a dat suma aceasta și albumul a rămas în București, unde cred că se află și astăzi; el e cuprins în colecțiile d-lui C. Argetoianu.

Parte din acuarelele lui Preziosi erau cunoscute ca ale lui Szatmari. Una dintre ele s'a tipărit în colorii, în anul I-ii din „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice“¹. Alta, care înfățișează biserica Schitul Măgureanu, face parte din Colecțiile Comisiunii. Alături de aceasta, o a treia, semnată de Szatmari, ca și cele de mai sus înfățișează biserica Stavropoleos și samănă aidoma cu cea din albumul Preziosi.

¹ Reprodușă în negru de d. V. Drăghiceanu, în *Catalogul Colecțiilor Com. Mon. Istorice*, p. 16, pl. IV; este descrisă la nr. 31, p. 4.

Încă una a lui Szatmari, care înfățișează Mitropolia din București, se află în Colecțiile Comisiunii Monumentelor Istorice.

Cercetând cu atenție, observ că acuarela lui Preziosi înfățișând biserica Stavropoleos poartă data de 24 Iulie 1868, iar a lui Szatmari data de 1874, ceea ce înseamnă că Szatmari s'a inspirat prea mult de la Preziosi, precum la 1882 altcineva se va inspira de la Szatmari pentru Radu-Vodă.

O serie de fotografii, dăruite, prin d. Iorga, Colecțiilor Comisiunii Monumentelor Istorice, de fostul primar al Capitalei, d. dr. Costinescu, și un număr de vederi nepublicate ale Bucureștilor „cari se duc“ m'au făcut să dau la iveală, însoțite de scurte lămuriri, ilustrațiile care urmează.

Pe lângă aceste acuarele, d. profesor Al. Busuioceanu a publicat încă două, sub titlul „Nimfele Dâmboviței“, și „Piața în București“, după acuarelele lui Preziosi, aflate în Colecția Regală¹. Aceasta înseamnă că Preziosi și-a păstrat și pentru el o serie de acuarele, cuprinse în albumul amintit.

¹ Al. Busuioceanu, *Acuarelele lui Preziosi*, Studii italiene, București 1934, pp. 11-19, fig. 1-16.

I. ACUARELELE LUI PREZIOSI.

1. *Vederea oraşului, din Str. Lipscani.* – În dreapta: biserica Sf. Dumitru din dosul Poştei, în fund, pe deal, Mitropolia, în faţă biserica Sf. Spiridon Nou. În stânga: Bărăţia, în dos biserica Sf. Gheorghe Nou, ceva mai departe Sf. Gheorghe Vechiu, în zare Radu-Vodă şi Văcăreşti¹.
2. *Biserica Schitul Măgureanu.* – Astăzi transformată².
3. *Bărăţia.* – Ca şi la alte târguri, cruci de piatră de vânzare. O femeie care vinde covoare. În fund Bărăţia, adică Biserica „Fraţilor“ franciscani, ung. *barát*, din slav. *brat* = frate.
4. *Cotroceni* – Alaiul lui Carol I-iu ni aminteşte de vechile noastre căruţi de poştă, cu vestiţii surugii şi caii iuţi la fugă.
5. *Moşii.* – Ca şi astăzi, târgul Moşilor adună multă lume din împrejurimile Bucureştilor. Un călugăr vinde chipuri de Domni şi icoane. Olteanul cu coşul cu fructe, femeia din urmă în atitudine mândră, bragagiul, lume fel de fel, cară încărcate cu produse săteşti, cruci de piatră ca şi la Bărăţie.
6. *Moşii. Altă vedere.* – Un car încărcat cu coşuri şi doniţi, alte cară mai în fund. Lăutari

cântând din clarinet, cimpoiul şi bătând în tobă. Femei, copii, bărbaţi, în costume naţionale, ascultă.

7. *Moşii. Altă vedere.* – Oborul de vite. Cai şi boi de vânzare. Călugărul de pe cal vorbind cu săteanul care ţine de funie doi boi.

8. *Radu-Vodă.* – Biserica Radu-Vodă, având alături bisericuţa Bucur. De vechimea bisericuţii Bucur se vorbeşte şi astăzi în chip cu totul greşit. Ea este paraclisul de cimitir al bisericii Radu-Vodă şi a fost ridicată mult mai târziu decât aceasta, pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea.

Vederea aceasta, dată de Szatmari în altă formă, arătând biserica Radu-Vodă încunjurată cu ziduri, iar din spre apă un foisor ce aminteşte pe cel de la Comana, este d'inainte de 1858, data când Pelimon vorbeşte de zidurile încunjurătoare. Această vedere s'a tipărit de Ionescu-Gion împreună cu o alta de la 1830, în care de asemenea se văd ziduri încunjurătoare¹ (fig. 17). După cea d'intăiu se va fi inspirat Szatmari, de a cărui acuarelă am vorbit mai sus. După Szatmari s'a inspirat, la 1882, Maria Radianu, care schimbă unele detalii la basa turnului de intrare şi adaugă supt intrarea din spre Sud un precupeţ cu coşuri, iar, la

¹ După cutremurul întâmplat în 1838, zidul încunjurător s'a dărâmat în Maiu 1839. O vedere din 1830 aflată şi la Ionescu-Gion şi o xilografie tipărită în triodul de la 1897 înfăţişează vechile ziduri ale mănăstirii. Nu ştiu de unde s'a luat data de 1853 şi numele autorului, Szatmari, al vederii de mai sus a lui Preziosi. (C. Săndulescu Verna, Biserica Radu Vodă din Bucureşti, Bucureşti 1930, p. 12).

² În lucrarea sa d-l Busuioceanu o numeşte biserica din Măgurele.

¹ Ionescu-Gion, *Istoria Bucureştilor*, Bucureşti 1899, pp. 235 şi 250.

ieșirea spre Dâmbovița a casei de pe mal, o femeie (fig. 14)¹. Mai atent lucrează Eliae (*sic*) Schmitt, în iarna aceluiași an, 1882, judecând după copacii desfrunziți din schița sa (fig. 16).

9. *Sf. Ioan-cel-Mare*. — După înfățișarea exterioară pare că aceasta ar fi biserica din fund, aflată odinioară pe locul unde este astăzi Casa de Depuneri².
10. *Biserica Stavropoleos*. — Înființată la 1724 de arhimandritul Ioanichie. În fund se vede hanul bisericii, iar mai departe, în zare, turlele bisericii Sf. Dumitru din dosul Poștei.
11. *Biserica Sf. Spiridon Nou*. — Înființată la 1765 de Scarlat Ghica, biserica Sf. Spiridon a fost înzestrată de Ghiculești³. Mormintele lor și unele chipuri se află în biserică.
12. *Biserica Batiște*. — Numită de Preziosi „Sf. Baptistă“, ni amintește numele lui Constantin Battista Vevelli, boier cu mare vază al lui Radu Mihnea și al fiului acestuia, Alexandru Coconul. O schiță de Ecaterina Lungianu înfățișează aceiași biserică Batiște (fig. 32).
13. *Piața Sf. Anton cu vederea bisericii Curtea Veche*. — A fost publicată de d. Drăghiceanu în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice“.

¹ *Ibid.*, p. 250.

² Pentru comparație a se vedea în *Închinare lui N. Iorga*, 1931, articolul d-lui Virg. Drăghiceanu.

³ Frumosul chip de copil al lui Scarlat Ghica, zugrăvit la biserica mănăstirii Frumoasa de lângă Iași, este publicat de d. Iorga, în *Portretele Domnilor Români*, Sibiu, 1930, fig. 172.

14. *Radu-Vodă*. — Am arătat mai sus că vederea aceasta seamănă foarte bine cu cea publicată de Ionescu-Gion, după acuarela din colecțiile Ministeriului Cultelor, care este aceeași publicată în colorii în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1908.
15. *Bisericuța Bucur*, paraclisul de altădată al mănăstirii Radu-Vodă. Schiță din 1882 de Maria Radianu.
16. *Radu-Vodă*. — Schiță lucrată în vreme de iarnă de Schmitt. Autorul a urmărit cât se poate de bine starea reală a bisericii. După el se pare că s'au inspirat și alții.
17. *Radu-Vodă*. — După o vedere din 1830 publicată de Ionescu-Gion.
18. *Filaret*. — Supt titlul „Filaretti“, Preziosi ni înfățișează o vedere de la poalele dealului Filaret, dintr'o regiune de vii. În față se vede Mitropolia, în dreapta biserica Sf. Spiridon, biserica Slobozia, Sf. Nicolae Tabaci.
19. *Bucureștioara*. — O viroagă a Dâmboviței, care curgea prin Târgu-Cucului.

II. O ACUARELĂ DE SZATMARI.

20. *Vederea Bucureștilor*. — Carol I-iu la plimbare în trăsură.

III. DIVERSE.

În legătură cu Bucureștii vechi, la cele de mai sus s'ar putea adăugi vederile hanului Manuc, astăzi

otelul Dacia. Asupra acestui han a scris un istoric d. arhitect H. Teodoru¹ (fig. 21 și 22).

În „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice“ a apărut, în 1911, o vedere a Bucureștilor, după o fotografie din 1856, comunicată de d. arhitect Cegăneanu. Vederea aceasta întregeste fig. 1, cu biserica Zlătarilor.

Ocupându-se de palatul lui Constantin Brâncoveanu, d. V. Drăghiceanu a dat la iveală unele resturi interesante din acest palat domnesc, arătând și locul în care se afla, după planul ridicat de Borroczin, în 1852, când această așezare domnească dănuia încă în ruină (fig. 23).

După același plan, d. Busuioceanu a căutat să identifice locul unde se găsea Curtea Arsă, palatul Domnilor fanarioți². Domnia sa a publicat și planul Bucureștilor în 1781, de Sulzer (fig. 24).

O vedere în colorii după Luigi Mayer, 1793, un interior al palatului amintit, după *The Collections of Sir Robert Ainslie* (fig. 25), un fragment din planul lui Borroczin arătând locul Curții Arse, la d-nii C. Karadja și V. Drăghiceanu³. Asupra vederii lui Luigi Mayer, d. Drăghiceanu, admitând părerea d-lui H. Stahl, socotește, cu drept cuvânt, că această acuarelă înfățișează mănăstirea Mihai-Vodă, iar nu

Curtea Arsă, cum s'a crezut. Această chestiune a fost reluată de d. Busuioceanu. D-sa a găsit locul Curții Arse din București. (Fig. 26 și 27).

Un autor necunoscut ni înfățișează Turnul Colței, în fața bisericii cu același nume. (Fig. 28).

Povestește Ion Ghica de o petrecere de prin 1829, când „luminația“ se făcea cu ajutorul șomoiagelor muiate în păcură și ridicate în vârfuri de prăjini. Tot el vorbește de „tavanele“ frumoase ale casei boierești de pe Podul Mogoșoaiei.

În casa aceasta se află astăzi Ministeriul de Finanțe. Plafoanele de care vorbește Ion Ghica sunt plafoane turcești și se află în cabinetul ministrului și al secretarului general (fig. 29 și 30).

Casa Bălăcenilor, cu stema acestor boieri, adăpostește astăzi un orfelinat. Urme din „Hanul cu tei“ mai stăruiesc. Adevăratul han din dosul bisericii Sf. Nicolae-Șelari s'a dărâmat anul trecut.

Bazaca de astăzi, aproape de otelul „Dacia“, se află pe locul vechilor închisori domnești.

Hanul Radu-Vodă aduce aida cu hanul Manuc.

Azilul „Elena Doamna“ e schițat de un autor necunoscut (fig. 31).

Biserica Batiște, schiță din 1882 de Ecaterina Lungianu, amintește acuarela lui Preziosi (fig. 32).

¹ *Bul. Com. Mon. Ist.*, XX, pp. 60-63.

² Al. Busuioceanu, *Un palat domnesc din vremea Fanarioșilor* („Bul. Com. Mon. Ist.“, 1929, pp. 124-36).

³ C. Karadja, *Două vederi ale palatului din București*, *ibid.*, an. 1924, pp. 65-6.

V. Drăghiceanu, *Câteva note asupra Curții Arse*, *ibid.*, an. 1924, pp. 66-7.

Fig. 1. — Vederea Bucureștilor.

In primul plan : in stânga biserica Sf. Gheorghe-Nou, in mijloc Bărăția, in dreapta biserica Sf. Dumitru din dosul Poștei.

In planul al II-lea : in dreapta Mitropolia. La mijloc biserica Sf. Spiridon-Nou. In stânga Sf. Gheorghe-Vechiu.

In zare Radu-Vodă și biserica Văcărești.

(Acuarelă de Preziosi, 1868.)

Fig. 2. — Biserica Schitul Măgureanu.
(Acuarelă de Preziosi, 1868.)

Fig. 3. — Bărăția.
(Acuarelă de Preziosi, 1868.)

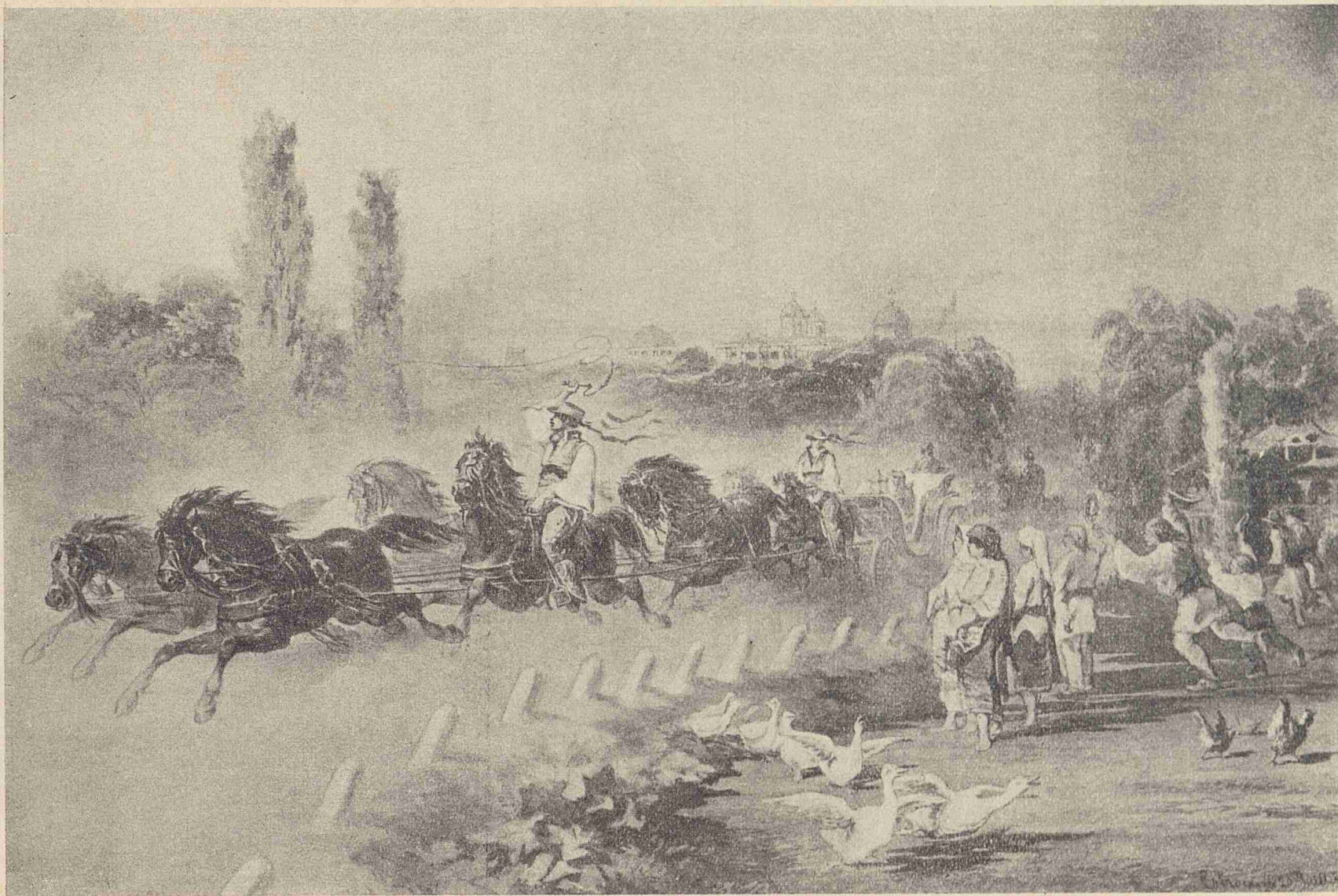

Fig. 4. — Cotroceni. Trecerea Domnului.
(Acuarelă de Preziosi, 1868.)

Fig. 5. — Moșii. 1. Oltean cu fructe. 2. Călugăr vânzător de icoane și chipuri de Domni. 3. Cruci de piatră de vânzare.
(Acuarelă de Preziosi, 1869.)

Fig. 6. — Moșii. Altă vedere. In stânga firma „Fritz cel Mare”.
(Acuarelă de Preziosi, 1869.)

Fig. 7. — Moșii. Altă vedere. Oborul de vite.
(Acuarelă de Preziosi, 1869.)

Fig. 8. — Biserica Radu-Vodă și paraclisul acesteia : bisericuța Bucur,
(Acuarelă de Preziosi, 1868.)

Fig. 9. — Vederea bisericii Sf. Ioan-cel-Mare.
(Acuarelă de Preziosi, 1868.)

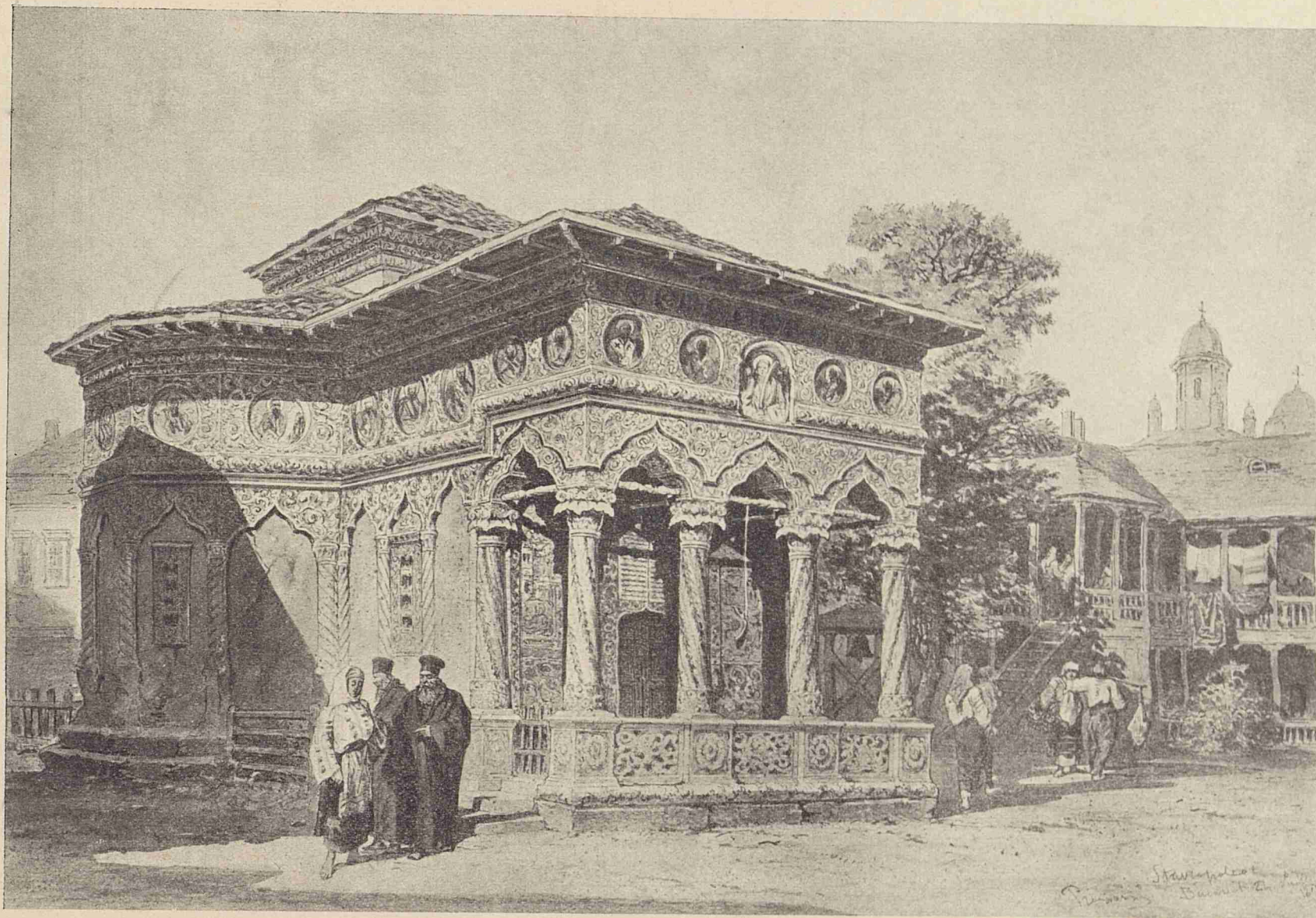

Fig. 10. — Biserica Stavropoleos.
În fund hanul bisericii Stavropoleos, iar mai departe în zare turlele bisericii Sf. Dumitru.
(Acuarelă de Preziosi, 1868.)

Fig. 11. — Biserica Sf. Spiridon-Nou.
(Acuarelă de Prezios, 1868.)

Fig. 12. — Biserica Bătească.
(Acuarelă de Preziosi, 1869.)

Fig. 13. — Piața Sf. Anton. În fund biserică Curtea Veche.
(Acuarelă de Preziosi, 1869.)

Fig. 14. — Biserica Radu-Vödă și bisericuța Bucur.
(Schiță din 1882 de Maria Radianu.)

Fig. 15. — Biserica Bucur. (Schiță de Maria Radianu, 1882.)

Fig. 16. — Biserica Radu-Vodă.
(Schiță din iarna anului 1882 de Schmitt.)

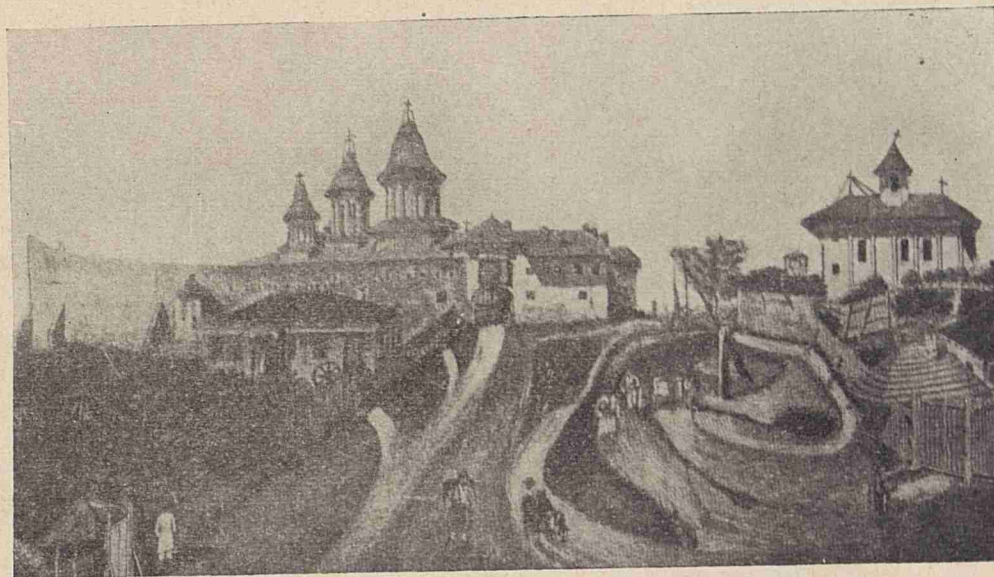

Fig. 17. — Mănăstirea Radu-Vodă la 1830.
(După Ionescu Gion, p. 235.)

Fig. 18. — Filaret. Vederea Bucureștilor de la „Filaretti“, cum intitulează Preziosi acest loc.
(Acuarelă de Preziosi, 1868.)

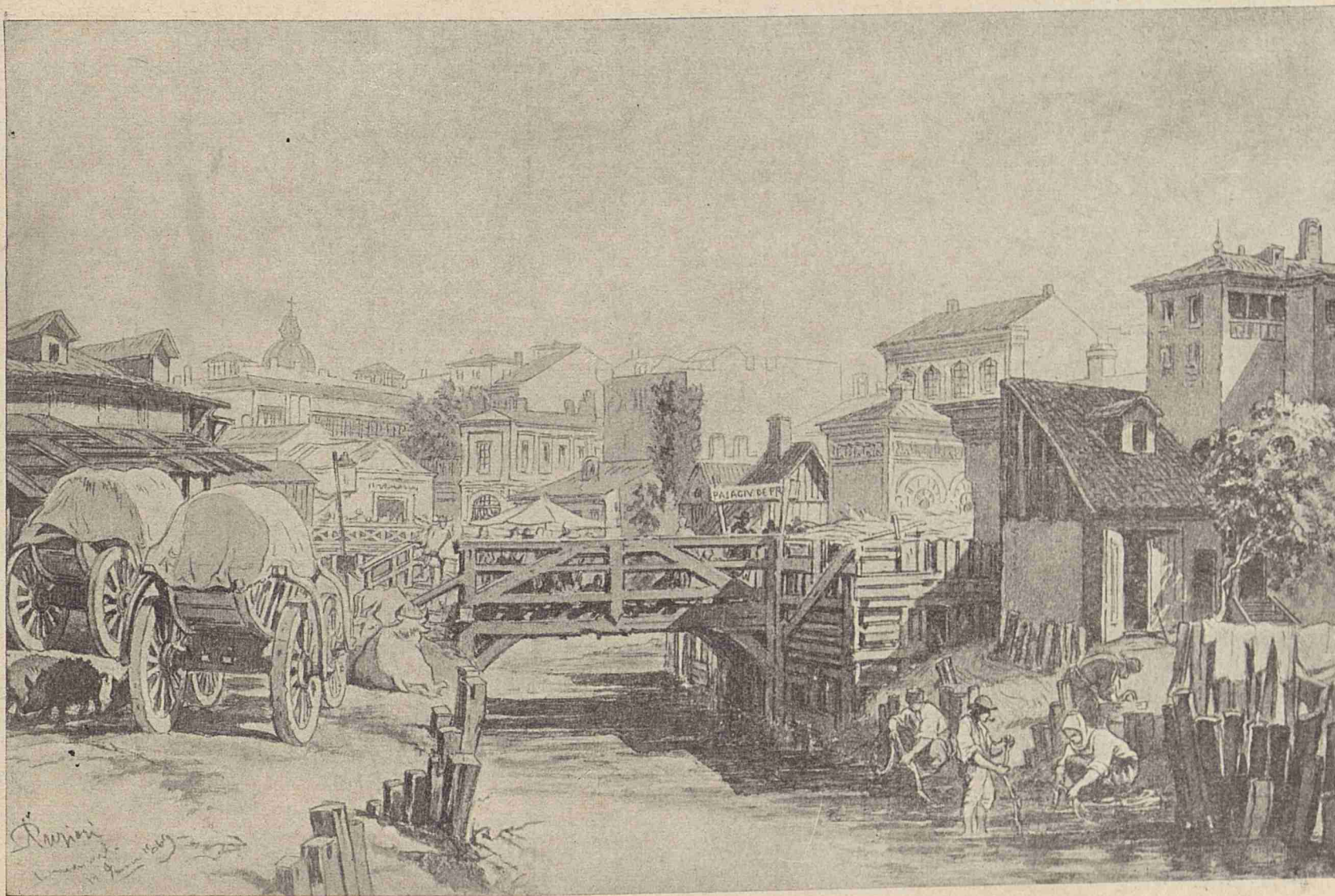

Fig. 19. — O viroagă a Dâmboviței, care curgea prin Târgu-Cucului.
(Acuarelă de Preziosi, 1869.)

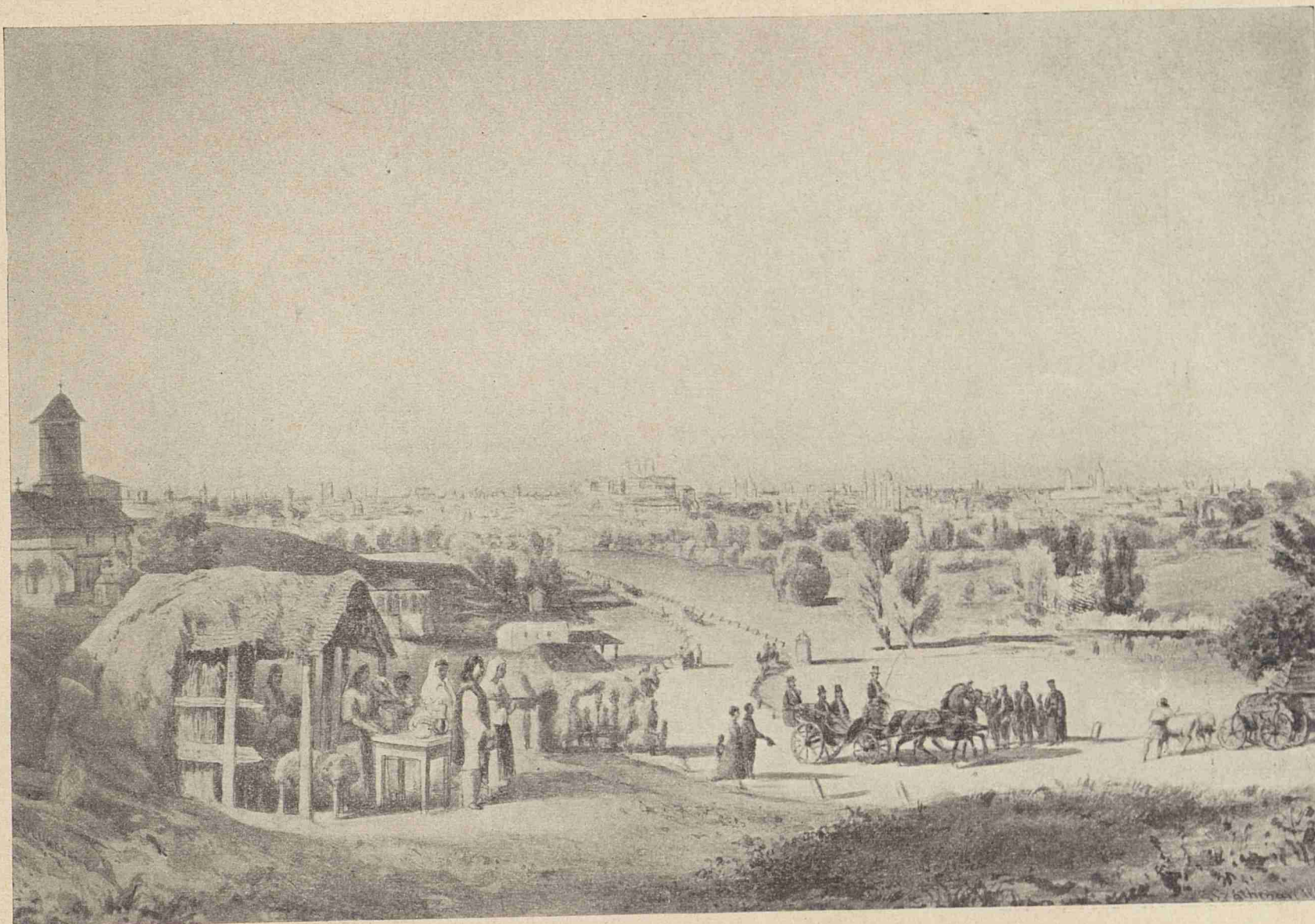

Fig. 20. — Vedere. Carol I-ii la plimbare in trăsura.
(Acuarela de Szatmari, 1868.)

Fig. 21. — Hanul Manuc (după Bouquet).

Fig. 22. — Hanul Manuc (altă vedere).

Fig. 23. — Planul Bucureștilor (ridicat de Borroczin in 1852).

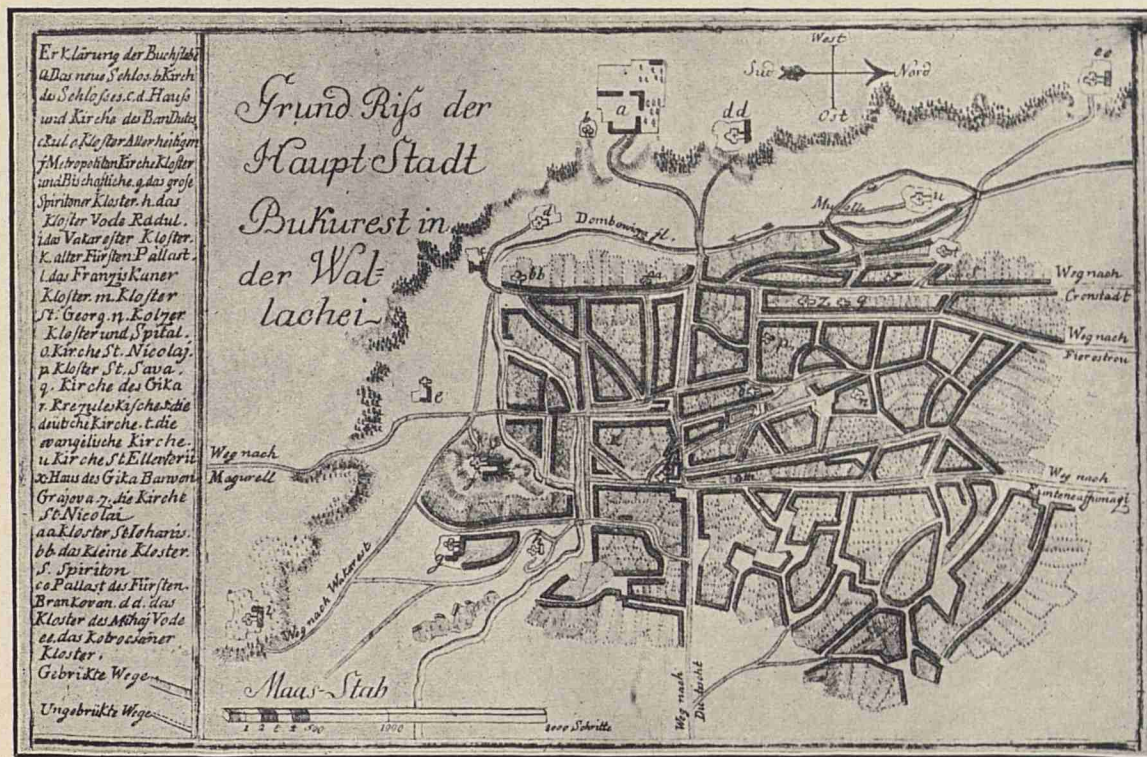

Fig. 24. — Planul Bucureştilor (ridicat de F. J. Sulzer in 1781),

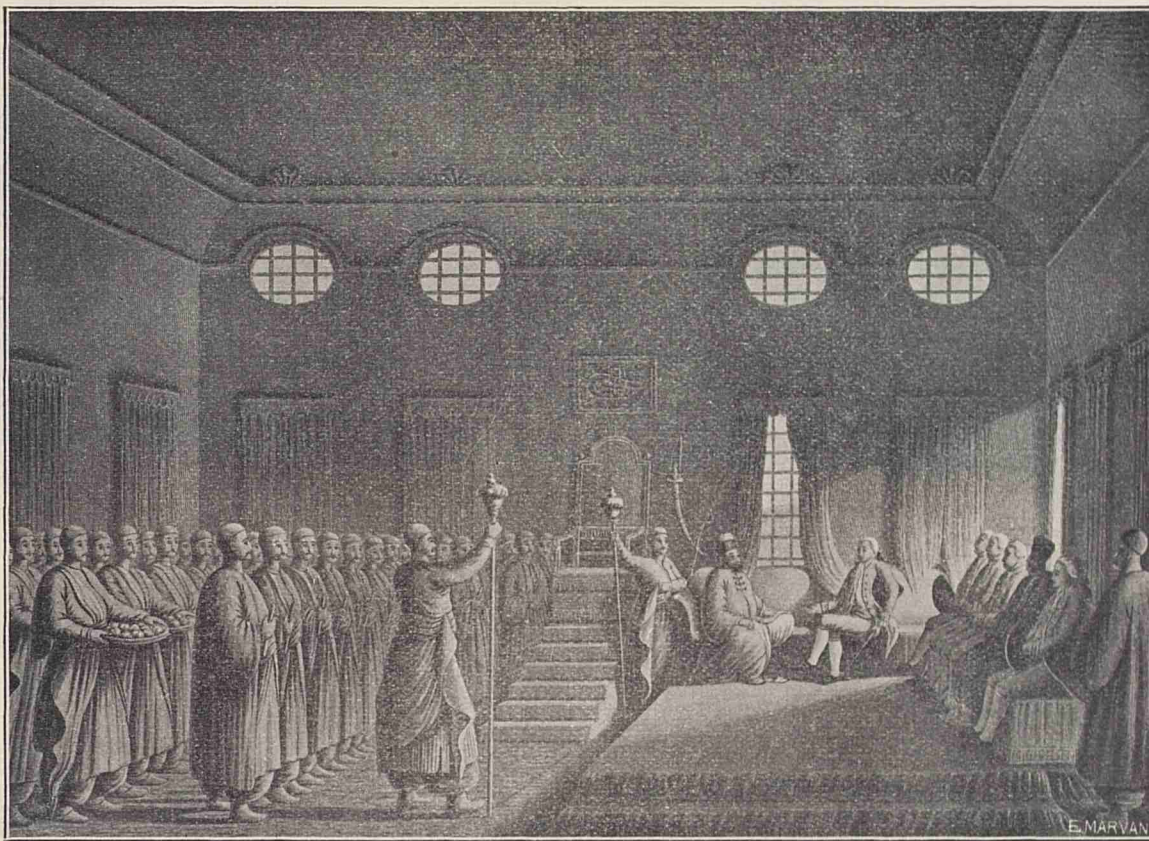

Fig. 25. $\frac{1}{2}$ — Curtea Arșă. Interior din Palatul domnesc in 1793.

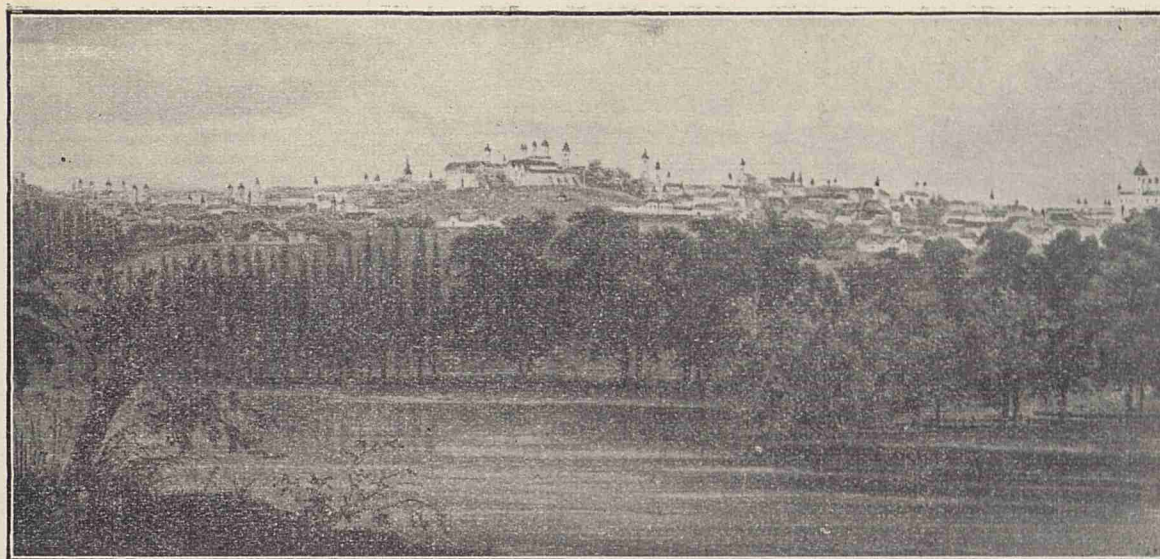

Fig. 26. — Curtea Arsă (după R. Bieltz).

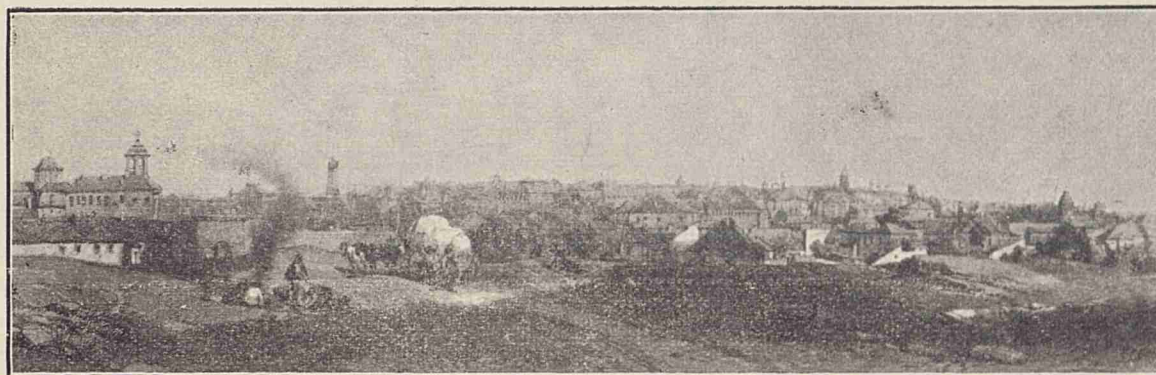

Fig. 27. — Curtea Arsă (după M. Bouquet, 1840).

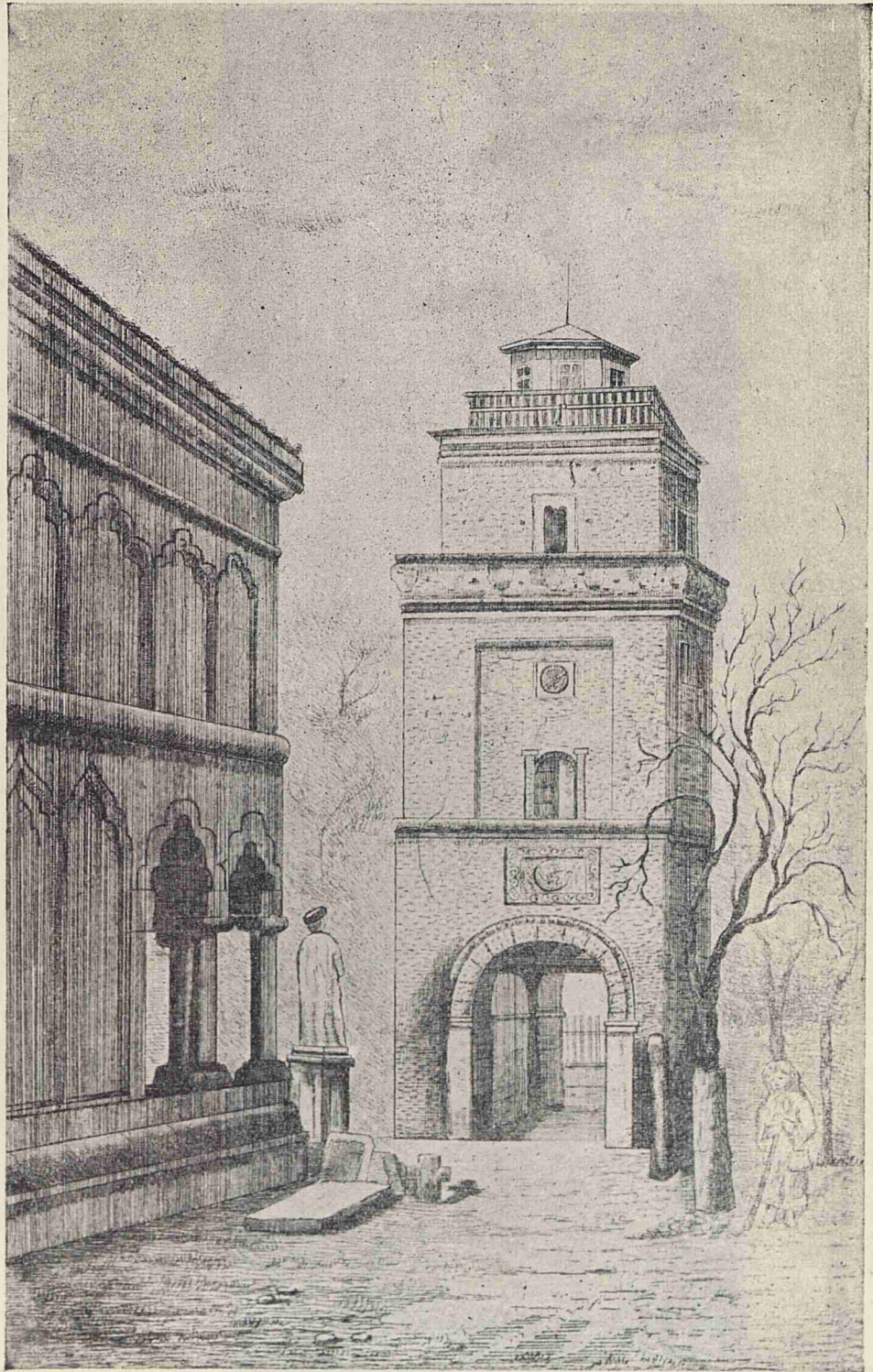

Fig. 28. — Turnul Colței (autor necunoscut).

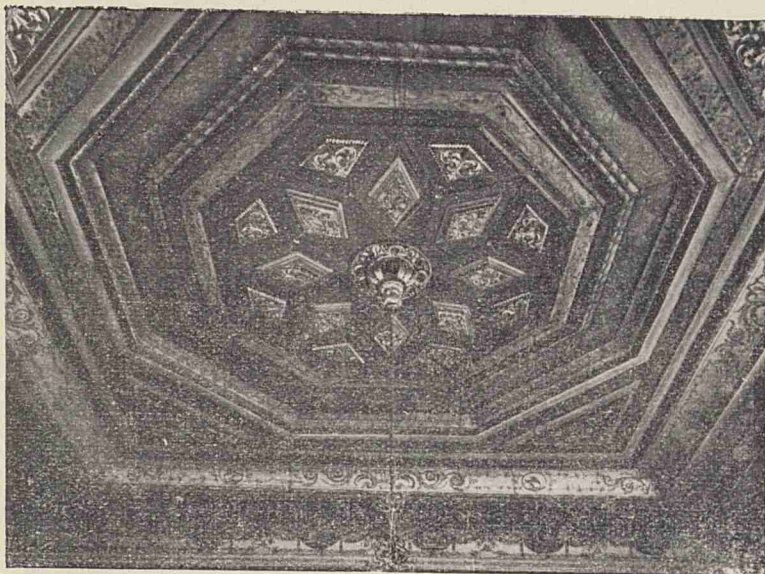

Fig. 29. — Plafon de la Ministerul de Finanțe.

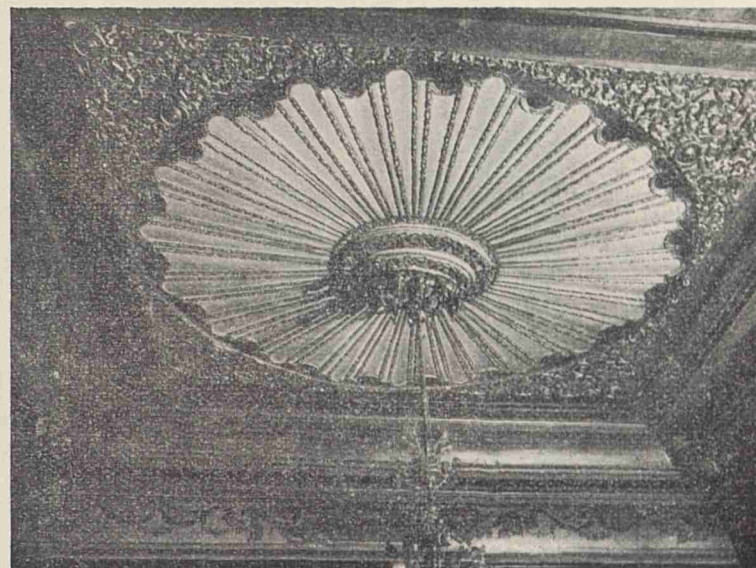

Fig. 30. — Plafon de la Ministerul de Finanțe.

Fig. 31. — Azilul „Elena Doamna“.

Fig. 32. — Biserica Batiște (schița de Ecaterina Lungianu).

Schmitt del. de 1832

Tipografia
„Datina Românească”
Vălenii-de-Munte